

Elever engagerade i dagens flyktingproblematik

Ett projekt om demokrati och mänskliga
rättigheter för asylsökande och EU-migranter

FÖRFATTARE: KRISTINA EKMARK OCH EMMA SÖDERHOLM

ARTIKEL NUMMER 15/2016

Abstract

Artikeln beskriver ett projekt där en grupp högstadieelever arbetat med den aktuella flykting- och migrantproblematiken. Syftet med projektet var att öka ungdomars engagemang och förståelse för den migration som sker i världen. Arbetet med projektet har varit ämnesövergripande och har innefattat följande ämnen: svenska, engelska och samhällskunskap.

Utifrån en gemensam plattform formades två spår. Eleverna var indelade i två grupper, där den ena gruppen fokuserade på flyktingströmmen över Medelhavet och den andra på problematiken kring EU-migranternas situation i Sverige. Arbetet har både varit praktiskt och teoretiskt. Den första gruppens praktiska del handlade om att eleverna åkte till Grekland med förnödenheter. Den andra gruppen delade ut mat som blivit över från skollunchen till EU-migranter i Orminge centrum. Dessutom skapades informationsfilmer och argumenterande texter om ämnet.

Ett resultat av projektet var elevernas förändrade syn på flyktingarnas situation samt ett växande engagemang för demokrati och mänskliga rättigheter.

Kristina Ekmark är förstelärare, lärare i samhällsorienterande ämnen, svenska samt speciallärare i årskurs 7-9 på Myrsjöskolan i Nacka kommun.

E-post: stek@nacka.se

Emma Söderholm är lärare i svenska och engelska i årskurs 7-9 på Myrsjöskolan i Nacka kommun.

E-post: emmsod01@nacka.se

Denna artikel har den 8 november 2016 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan av Nacka kommuns läsgrupp med Björn Söderqvist fil. dr. samt rektor, Nacka kommun, som gruppens ordförande.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens nättidskrift Undervisning & Lärande:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuell metodbok med författaranvisningar:
www.skolporten.se/metodbok

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
1. Inledning.....	5
2. Syfte.....	5
3. Metod.....	6
3.1 Projektets kunskapsplattform	6
3.2 Autentiskt lärande genom praktiskt arbete.....	6
3.3 Filmproduktion i grupper samt individuellt arbete med textproduktion.....	7
3.4 Metoder för bedömning och utvärdering.....	7
4. Huvuddel.....	8
4.1 Introduktion till projektet.....	8
4.2 Flyktingströmmen över Medelhavet.....	9
4.3 EU-migranternas situation i Sverige.....	10
4.4 Slutförande.....	11
5. Resultat och diskussion.....	11
6. Bilagor	16
7. Referenser	20

1. Inledning

Under 2015 ställdes Sverige och Europa inför den största folkförflyttningen sedan andra världskriget. Orsaken till människornas flykt var kriget i Mellanöstern samt att EU-migranter flydde av ekonomiska skäl. Enligt FN:s flyktingorgan, UNHCR (2016), flydde drygt en miljon människor över Medelhavet till Europa under 2015. Samtidigt dubblerades antalet EU-migranter i Sverige under ett år, enligt en undersökning SVT genomfört (Olsson 2015). Enligt undersökningen befann sig cirka 4000 EU-migranter från Rumänien och Bulgarien i Sverige i april 2015. Läget idag, 2016, är att cirka 60 miljoner människor är på flykt i världen (Sverige för UNHCR, 2016).

Artikelförfattarna anser att en av de mest centrala ståndpunkterna som betonas i läroplanens värdegrund är skolans uppdrag att fostra till demokrati. Alerby och Bergmark (2015) hänvisar till Pihlgrens bok *Demokratisk arbetsformer - värdegrundsarbete i skolan* (2012), där Pihlgren menar att elevers delaktighet och inflytande i praktiken inte är speciellt utbredd i svenska skolor. Artikelförfattarna ville ta frågan om demokrati och elevers engagemang om delaktighet och tillhörighet ett steg längre, att ur ett globalt perspektiv få eleverna att engagera sig i de frågor som kommer forma EU och Sverige under lång tid framöver.

Flykten i Europa är en fråga som kan uppfattas som avlägsen för många ungdomar. Därför var syftet med projektet att skapa engagemang och intresse för frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och människors utsatta situation. Artikelförfattarna valde att utgå från två aktuella händelser som fick massmedial uppmärksamhet och som visade sig engagera svenskarna mer och mer, båtflyktingarna över Medelhavet samt romska EU-migranter. Projektet genomfördes under höstterminen 2015 med 33 elever i åk 9 som delades in i två grupper, grupp 1 och grupp 2.

2. Syfte

Syftet med den här artikeln är att beskriva ett projekt med två spår som handlade om människors utsatthet då de tvingas fly eller migrera från sina länder. Projektet genomfördes under höstterminen 2015 med 33 elever i årskurs 9 på Myrsjöskolan i Nacka.

3. Metod

Utifrån artikelförfattarnas pedagogiska erfarenheter utarbetades ett flertal metoder för genomförande. Bland annat användes metoder som artikelförfattarna inspirerats av under en fortbildningsresa i Japan. Där genomfördes studiebesök på en skola i Yokohama som arbetade tätt med lokala aktörer för att engagera skolan och elevernas lärande i samverkan med närområdet.

Metodkapitlet är indelat i fyra underrubriker: 3.1 Projektets kunskapsplattform, 3.2 Autentiskt lärande genom handling, 3.3 Filmproduktion i grupper samt 3.4 Metoder för bedömning och utvärdering.

Den metod som använts har haft elevernas verklighet i fokus och då både ur ett lokalt och ur ett globalt perspektiv i enlighet med Lev Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen (Vygotskij i Håkansson & Sundberg, 2012). Vygotskijs teori utgår från att genom att eleven lär sig ett nytt begrepp eller en ny färdighet är hen samtidigt mycket nära att också behärska något nytt. Enligt Vygotskij (ibid.) sker alltså ett synkretiskt lärande, det vill säga, att lära tillsammans innebär för den enskilda eleven en större kunskap som innefattar fler färdigheter än vad eleven vid ett enskilt lärande skulle nå.

3.1 Projektets kunskapsplattform

Hela projektet inleddes med att eleverna från de två grupperna fick ta del av en introduktionsvecka som innehöll flera olika delar. Introduktionsveckan skulle fungera som en kunskapsgrund för projektets fortsatta arbete. För innehåll av introduktionsveckan, se kapitel 4.

3.2 Autentiskt lärande genom praktiskt arbete

En metod artikelförfattarna ville pröva var att låta eleverna genomföra direkt praktiskt arbete i mötet med människor som flytt eller lämnat sina hemländer på grund av krig eller ekonomisk utsatthet, såsom att planera och genomföra en lägerskola på Kreta. Eleverna fick även använda sig av omvärldsspaning genom studiebesök, kontakter med myndigheter och institutioner samt praktiskt arbete för att hjälpa människor i nöd.

William (2013) betonar vikten av att arbeta med flera förmågor för att möta arbetslivets kompetenser. Detta synsätt har påverkat arbetet med projektet och eleverna har fått arbeta med flera förmågor som entreprenöriellt lärande, globalisering, utvecklade kunskaper i språk och autentiskt lärande genom handling vilket traditionellt inte ingår i skolans ordinarie verksamhet. För innehåll av gruppernas praktiska arbete, se kapitel 4.

3.3 Filmproduktion i grupper samt individuellt arbete med textproduktion

Arbetsformen för projektet var i huvudsak grupparbete för att kunna använda elevernas olika styrkor till att utveckla gruppdeltagarnas kunskaper och förmågor. Forslund Frykedals forskning (2008) visar att i en heterogen grupp sammansättning ökar samtliga elever sina kunskaper och utvecklar sina förmågor. Detta beror på, enligt Forslund Frykedal, att eleverna får förklara det de redan vet samt får förklarat för sig, på ett nytt sätt, av klasskamrater. Därmed utvecklar eleverna nya perspektiv (ibid.).

En av metoderna artikelförfattarna använde var att låta eleverna skapa korta informationsfilmer med Hans Roslings (2015) presentationsteknik som förebild, där han använder illustrativa, tydliga bilder för att förtydliga det han berättar om. De källor som användes som grund för elevernas informationsfilmer var dokument, filmer och texter om mänskliga rättigheter och flyktingproblematik, information om de politiska riksdagspartiernas ståndpunkter i flyktingfrågor, intervjuer med tjänstemän på myndigheter samt personer med egna upplevelser av flykt.

En annan metod, förutom arbete i grupp, var att låta eleverna individuellt skriva en argumenterande text med lösning på flyktingproblematiken.

3.4 Metoder för bedömning och utvärdering

Som metod för bedömning under projektet har formativ bedömning använts med utgångspunkt från Williams (2013) forskning som visar att en formativ bedömning som metod både utvecklar och motiverar elever till lärande. Wiliam menar att det är utbildning som är viktigt, inte övning, och att skolan måste utveckla elevens förmåga till lärande. Detta innebär att eleven i sin utbildning måste ges möjlighet att utveckla förmågan till nya färdigheter.

Även Jönsson (2010) visar på metoder för formativ bedömning, det han benämner med begreppet autentisk bedömning. Detta innebär att bedömning sker samtidigt som eleven arbetar och visar vad hen kan.

Den formativa bedömningen skedde fortlöpande genom hela projektet där eleverna såväl individuellt som i grupp fått återkoppling och respons under samtliga moment. När det gäller elevernas grupparbeten fick de självständigt utforma och skapa filmer utifrån kunskap och fakta de samlat in och sammanställt. Gruppens specifika ämne var det som utgjorde ramen för arbetet, se kapitel 4.

Projektet avslutades med att grupperna visade sina filmer för samtliga deltagare i projektet vid ett och samma tillfälle. Dessutom skrev eleverna en individuell argumenterande text där de presenterade en vald lösning på flyktingproblematiken. Texterna skulle innehålla de nyförvärvade kunskaper de fått genom hela projektet.

Såväl inledningsvis som efter avslutat projekt fick eleverna svara på en enkät (se bilagor 1-4). Enkäterna handlade om deras inställning till och kunskaper om flyktingproblematiken, se kapitel 5.

Projektet har varit ämnesövergripande och följande ämnen har integrerats: svenska, engelska och samhällskunskap.

4. Huvuddel

För att variera arbetssätten inom projektets ramar fick eleverna arbeta både individuellt och i grupp samt med olika redovisningsformer. Enligt Alerby och Bergmark (2015) är det olika arbets- och redovisningsformer som utvecklar elevers delaktighet. För att främja delaktigheten bör man skapa goda upplevelser mellan lärare och elever. De (ibid.) menar att det t. ex. kan vara utflykter och kreativa arbetsformer vilket tagits fasta på i det här projektet.

4.1 Introduktion till projektet

Projektet involverade 33 elever i årskurs 9, som var indelade i två grupper, under höstterminen 2015. Eleverna fick under en vecka en gemensam introduktion inför respektive spår.

De två grupperna introducerades gemensamt till projektet genom en föreläsning av iransk man. Föreläsningen handlade delvis om hans egen flykt från Iran, men framför allt om en av elevernas skolkamraters flykt från inbördeskrig och förtryck i Afghanistan. Skolkamraten flydde som nioåring ensam via Turkiet och Grekland för att slutligen som 15-åring komma till Sverige 2014.

Eleverna fick även ta del av valda delar samt hela avsnitt av följande filmproduktioner:

- Fosterland säsong 1, (SVT, 2015). Serien är dokumentär och handlar om den växande främlingsfientligheten i Europa samt flyktingars utsatta situation.
- Tolv miljoner människor på flykt, (Radiohjälp, 2016). En film om syriska flyktingar som bor i provisoriska läger i Libanon samt information av Jan Egeland, Generalsekreterare för norska flyktingrådet.
- Alltid fick man höra ”jävla zigenare”, (UR skola, 2013). En historisk exposé över romernas förföljelse och utsatthet i Sverige under 1900-talet. Denna film fick endast grupp 2 ta del av, som arbetade med romernas situation i Sverige.

Introduktionsveckan avslutades med ett besök på Forum för Levande Historia där eleverna fick en pedagogledd workshop kopplad till utställningen Vi är Romer – Möt människorna bakom myten.

Efter introduktionsveckan delades projektet upp i två spår: Båtflyktingar över Medelhavet för grupp 1 samt EU-migranternas situation i Sverige för grupp 2.

4.2 Flyktingströmmen över Medelhavet

Detta spår handlade om båtflyktingar över Medelhavet. Genom dokumentära texter och bilder fick eleverna ta del av båtflyktingarnas utsatthet såväl under resa som under mottagandet i Europa.

Arbetet hade en praktisk del där eleverna i grupp 1 fick utföra volontärarbete i form av insamling och överlämning av förnödenheter och ekonomiska bidrag på plats på Kreta under en lägerskola i september 2015. Dessutom genomfördes arbete med att producera informationsfilmer om flyktingarnas situation. Information och fakta till filmerna samlades bland annat in under lägerskolan på Kreta. Innan avresan visste eleverna vilket ämne de skulle producera filmer om. Detta för att kunna samla information under lägerskolan.

Inför resan hade grupp 1 samlat in resväskor samt tagit reda på vilka förnödenheter flyktingarna var i behov av. Resväskorna fylldes med sanitetsprodukter, sovsäckar, regnkläder och blöjor. Dessutom samlade eleverna ihop pengar. Allt donerades av eleverna och deras familjer, skolans personal, elever från övriga klasser på skolan samt lokala aktörer.

Innan avresa hade kontakt upprättats med svenska honorärskonsulatet på Kreta, den lokala grenen av Refugees Welcome i Chania, Kreta samt skolan Theodoropoulos i Chania, Kreta.

På plats på Kreta inleddes lägerskolan med ett besök på Refugees Welcome där väskorna med förnödenheter överlämnades av eleverna. Där fick eleverna ta del av en föreläsning om läget och det arbete som genomfördes av Refugees Welcomes volontärer. Efter föreläsningen beslutade eleverna att hälften av de insamlade pengarna skulle doneras till Refugees Welcome i Chania och resten till någon annan organisation. Planen var att besöka kommunens transitläger i hamnen men innan det genomfördes ett besök på svenska honorärskonsulatet i Chania. Där föreläste vicekonsuln om konsulatets uppdrag och befogenheter, och eleverna fick också information om flyktingproblematiken samt myndigheternas arbete med flyktingarna. Eleverna fattade där beslutet att lämna över resterande donationer till den lokala avdelningen för Doctors of the World istället för de kommunala aktörerna för att säkerställa att pengarna kom flyktingarna till del.

Ungdomarna beslutade att besöka deras kontor och läkarmottagning och fick en privat visning av verksamheten av en av organisationens socialarbetare. Därefter lämnades resterande donation över som öronmärktes för barnsjukvård och vaccination av barn.

Under lägerskolan besöktes även Theodoropoulos school i Chania. Under hela besöket fick eleverna umgås och byta erfarenheter med grekiska jämnåriga. Inledningsvis fick eleverna och artikelförfattarna gå en rundvandring på skolan ledd av en av skolans rektorer. Då togs bland annat flyktingfrågan upp ur ett samhällspolitiskt och ekonomiskt perspektiv. Eleverna presenterade sedan Sverige och sin skola, diskuterade i grupp tillsammans med de grekiska eleverna likheter och olikheter länderna och skolorna emellan samt diskuterade flyktingarnas påverkan på samhället. Alla diskussioner skedde på engelska.

Efter genomförd lägerskola producerade eleverna i grupp filmer på följande teman:

- Ekonomi
- EU:s inställning till flyktingproblematiken
- Personlig upplevelse av flykt
- Omgivningarnas reaktioner
- Social turism

4.3 EU-migranternas situation i Sverige

Projektets andra spår riktades mot EU-migranternas utsatta situation i Sverige och då specifikt mot de rumänska romer som uppehöll sig i Orminge centrum. Initialt fick eleverna i grupp 2 kunskap om de fördomar och den utsatthet som romer utsatts och utsätts för i Sverige och Europa. Flera diskussioner kring hur medborgare kan hjälpa och stötta de utsatta EU-migranterna som tigger utanför affärer uppkom, och eleverna ville göra en insats för att hjälpa romerna i Orminge centrum. Under höstterminen byggdes Myrsjöskolans skolkök om och skolan fick mat levererad från en annan skola. Den mat som blev över efter skollunchen gick inte att bevara då skolan saknade kylar och frysar under ombyggnaden. Eleverna kom då på att dela med sig av överflödet till tiggande EU-migranter i Orminge centrum. Grupp 2 gjorde ett schema och två eller tre elever åkte till centrum varje dag med mat. Detta genomfördes under hela höstterminen. Kommunikationen mellan eleverna och romerna skedde på engelska och spanska och eleverna fick då möjlighet att träna sina språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådda.

Under arbetets gång producerade även eleverna i grupp 2 de informationsfilmer som var ett av projektets mål.

Filmerna byggde på följande teman:

- Ekonomi
- Flyktingmottagande, historisk bakgrund och aktuell situation
- EU
- Personlig upplevelse
- Omgivningarnas reaktioner

Efter att filmerna producerats fick grupp 2 gå på bio och se den aktuella filmen ”Taikon”.

4.4 Slutförande

Projektet avslutades med att samtliga elever i såväl grupp 1 som grupp 2 tillsammans fick titta på varandras instruktionsfilmer. Instruktionsfilmernas teman presenteras ovan, se 4.2 och 4.3. Filmerna skulle ge en objektiv bild av problematiken för att sprida den kunskap eleverna fått, t. ex. till allmänheten eller andra elever på skolan. Varje grupp fick visa sin instruktionsfilm för samtliga i projektet deltagande elever under en filmfestival under temat demokrati och mänskliga rättigheter.

Alla elever skrev också en egen argumenterande text, där de med hjälp av sina fördjupade kunskaper skulle komma fram till alternativa lösningar på flyktingproblematiken. Texten bedömdes både inom ramen för svensk- och samhällskunskapsämnet.

5. Resultat och diskussion

Samtliga tio grupper genomförde sitt arbete med att skapa och presentera sina filmer. Vad gäller den argumenterande texten som skrevs individuellt genomfördes den av 30 av 33 elever. För att kunna producera filmerna och skriva texterna krävdes det av eleverna att de haft en kontinuerlig kunskapsinhämtning fortlöpande under hela projektet samt att de aktivt tagit del av de praktiska momenten samt fört diskussioner under projektets gång.

Såväl i början av projektet som avslutningsvis genomfördes enkäter i grupp 1 och grupp 2 för att undersöka vad eleverna lärt sig samt vilka förmågor som utvecklats under projektets gång. Enkäterna i de båda grupperna utformades utifrån de olika spårens ämnen, se bilaga 1-4.

5.1 Flyktingströmmen över Medelhavet

Under projektets introduktion uttryckte eleverna i grupp 1 i sina enkäter att de visste en hel del om flyktingproblematiken. De flesta kände till att majoriteten av flyktingarna som kom över Medelhavet under sensommaren flydde från krigets fasor i Syrien. Samtliga elever ansåg att EU ska ta emot flyktingarna och att dessa ska fördelas mellan EU:s medlemsstater. Några elever ansåg att fördelningen ska ske beroende på vilken ekonomisk bärighet respektive medlemsstat har. Några hävdade detta med tanke på att de EU-länder som initialt fick ta emot flest flyktingar också hade de största ekonomiska problemen, till exempel Grekland och Italien. Samtliga elever var positiva till projektet och tyckte att det var viktigt. De ansåg också att det praktiska arbetet med att ta med förnödenheter till flyktingarna var en viktig uppgift under lägerskolan.

Efter genomfört projekt visade enkäten:

Att samtliga elever i grupp 1 ökat sin kunskap om flyktingproblematiken, och då särskilt för Greklands vidkommande. I enkätsvaren beskrev eleverna olika utvecklade förmågor och förvärvade kunskaper:

- Ett analytiskt förhållningssätt till kriget i Syrien
- Kunskaper om terrorismens utveckling runt Medelhavet
- Förståelse för flyktingarnas verklighet och deras utsatthet
- Analys av vilka bakomliggande orsaker som kan finnas till människosmuggling
- Analys av vilka strategier som finns för val av flyktväg och vilka risker flyktingarna ska kalkylera över
- Kunskaper om begreppet social turism och vad det kan innebära
- Kunskaper om orsaker till EU-länders stängda gränser och analys av bakomliggande krafter till detta
- Kunskaper om flyktingorganisationer.

Samtliga elever tog också upp fördelningsprincipen av flyktingar inom EU och var kritiska till den fördelning som skett.

I alla enkätsvar framgick också att eleverna ansåg att projektet varit viktigt och att det bör ingå i skolans undervisning. Fler elever beskrev också vikten av att få arbeta med dagsaktuella frågor och att ”fler elever borde få ta del i projektet”.

Alla eleverna tyckte att överlämningen av förnödenheter och pengar hade känts bra och viktigt. Flera elever förklarade att de kände sig mer nöjda då de fått information om och besökt de mottagande organisationerna på plats.

5.2 EU-migranternas situation i Sverige

Vad gäller den andra gruppens enkätsvar under projektets introduktion så visar dessa att 11 av 16 elever inte visste någonting eller mycket lite om EU-migranterna och deras kultur. Resterande fem elever uppgav språket romani, utanförskap, ursprung i Rumänien samt tiggeri som förkunskaper. Samtliga elever ansåg att Sverige kan göra mer för EU-migranterna än vad som görs, 15 elever uppgav också att EU måste göra mer så att EU-migranterna kan få hjälp att försörja sig i Rumänien.

I enkäten som eleverna fyllde i efter genomförandet av projektet framgår att samtliga elever har fått betydligt större kunskaper om romernas kultur och EU-migranternas situation. Det var 13 elever som beskrev romernas historia och dess betydelse för EU-migranternas situation i dagens Europa. Av gruppens 16 elever ansåg 15 att Sverige kan göra mer för EU-migranterna och flera av eleverna hade konkreta förslag på förbättringar som kan genomföras. En elev uttryckte att romerna inte känner sig trygga och att det beror på de fördomar som finns i det svenska samhället. Flera elever ansåg att EU-migranterna bör erbjudas arbetstillfällen och att de borde få tillgång till flyktingförläggningarnas sovplatser. Ytterligare en elev uttryckte oro för att staten inte följer upp vad som händer med EU-migranterna efter att de släppts in i Sverige samt att ”man kan fullgöra hjälpen och inte bara till hälften”.

När det gäller den praktiska delen av projektet uttryckte 15 av 16 elever att det känts bra att dela med sig av skollunchen till EU-migranterna i Orminge centrum. En elev var mer kritisk och uttryckte följande: ”Det kändes lite som om man matade djur och jag tror dom kände sig lite som djur. Vissa dagar var det ingen där men dom blev väldigt glada. Det var jobbigt när det var soppa”. Ytterligare två elever beskrev det komplexa förhållandet med att som välgörenhetsarbete dela ut mat och att behålla sin värdighet som mottagare. Samtliga elever tyckte att den praktiska delen av projektet fungerat bra. Trots allt är det ett bra resultat där ungdomarna varit engagerade och inte klagat över att genomföra mattransporten i ur och skur. Flera elever betonade vikten av att vi delar med oss av överflödet och att den mat som delades ut annars skulle ha slängts.

De likheter mellan de två spåren som går att se i enkätsvaren är att båda grupperna uttryckt att de praktiska delarna varit viktiga. Fem elever i grupp 2 ansåg dock att de missat viktiga lektioner när de genomfört den praktiska delen. Här har också förelegat en avgörande skillnad mellan grupperna då grupp 2 genomförde sitt praktiska moment inom ramen för ordinarie lektionstid medan grupp 1:s praktiska arbete genomfördes under en lägerskola och därför inte berörde ordinarie lektioner i andra ämnen.

Skillnaderna mellan de två grupperna kan ha påverkats av elevernas förkunskaper. Eleverna i grupp 1 kunde redan från början en hel del om flyktingproblematiken vilket kan ha att göra med att gruppen har en internationell profil med elever med stort intresse för sin omvärld. I så fall kan detta överensstämja med det som Alerby och Bergmark (2015)

uttrycker om elevers kunskaper om demokrati. De hänvisar till rapporten Morgondagens medborgare där Skolverket (2010) presenterar Sveriges resultat av ICCS (International Civic and Citizenship Education Study). I den framkommer att elever som följer nyheterna på TV och i dagspressen, men även diskuterar nyhetsflödet med kompisar, föräldrar eller andra vuxna, har bättre kunskaper om demokrati än de elever som mer sällan gör det. Rapporten visade dock att effekten av ett öppet klassrumsklimat är tre gånger så stor i jämförelse med att följa med i nyhetsflödet när det gäller elevernas demokratikunskaper. Ett öppet klassrumsklimat innebär ”att läraren uppmuntrar till diskussion, låter eleverna ge uttryck för egna uppfattningar och åsikter och respekterar dessa” (Alerby & Bergmark, 2015 s. 16). Grupp 1 hade arbetat med dessa typer av frågor tidigare och hade goda demokratikunskaper. Grupp 2 hade inte arbetat lika mycket med demokratifrågor men utvecklade kunskaper och färdigheter och fick genom detta projekt mer fördjupad kunskap.

En annan skillnad mellan grupperna var inställningen till det praktiska arbetet. Enkäterna visar att några elever i grupp 2 upplevde överlämnandet av mat som besvärande. Eleverna i grupp 1 däremot lämnade över pengar och förnödenheter till en organisation som fungerar som mellanhand vilket kan ha givit en distans till de utsatta som då inte blir lika påträngande för individen.

De två grupperna har haft olika förutsättningar och erfarenheter av att driva projekt som involverar samhället utanför skolan. Grupp 1 har sedan årskurs 7 genomfört demokratiprojekt och fortlöpande fått utveckla sitt entreprenöriella lärande. Grupp 1 genomförde redan under årskurs sju ett projekt om lokal demokrati: QR-koden som guide – En stadsvandring i Västra Orminge (Ekmark, Krohn & Söderholm 2014). I och med detta hade eleverna i grupp 1 en större kunskap om att driva projekt. Den progression som grupp 1 varit med om sedan årskurs sju har möjliggjort att eleverna förvärvat kunskaper och förmågor från ett lokalt till ett globalt perspektiv vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati.

Detta projekt har fått stor uppmärksamhet både lokalt men även nationellt. Arbetet har genererat en artikel i lokaltidningen, Nacka Värmdö Posten, fortlöpande uppdateringar på Myrsjöskolans Facebooksida samt ett stort engagemang hos elever, personal, föräldrar och lokala aktörer gällande donationer. Projektet har också varit ett startskott för flera klasser att engagera sig i flyktingfrågan. I november 2015 blev artikelförfattarna inbjudna att föreläsa på Riksdagens fortbildningsdagar om demokratiarbete för att beskriva det integrerade och ämnesövergripande arbetet med demokratifrågor. Då beskrevs bland annat detta projekt som då var under utförande. Efter föreläsningen tog flera forskare från universitet och högskolor kontakt med artikelförfattarna och ville behålla kontakten för framtida samarbete.

I ett efterhandsperspektiv finns en del moment som kan utvecklas vidare. I projektet ingick ursprungligen ett försök med ny digital teknik. Tanken var att de informativa filmer om romer och EU-migranter som grupp 2 producerat skulle läggas upp på en specifik

Youtube-kanal. En ny typ av digital sändare skulle sedan sättas upp på parkeringen i Orminge centrum, och när besökarna passerade parkeringen med sina mobiler skulle de via sändaren in i sin mobil få en förfrågan om de ville öppna en informationsfilm. Om besökarna bekräftade skulle då elevernas filmer om romer och EU-migranter visas i besökarens mobil. Tanken var att informationsfilmerna skulle ses samtidigt som mötet med EU-migranterna där de sitter utanför ingången till centrumhuset. Därigenom skulle projektet bli än mer autentiskt för eleverna. Monteringen av sändare krävde ett tillstånd från fastighetsbolaget som äger Orminge centrum, vilket också ordnades. Om detta lyckats så hade eleverna även kunnat ta del av hur många som sett deras filmer genom Youtubes redovisning av visningar. Dessvärre visade det sig att sändaren inte kunde levereras, varken från Kina eller USA, trots flera försök. Om denna del av projektet kunnat genomföras och eleverna därigenom kunnat se att deras arbete haft autentiska mottagare på plats i Orminge centrum hade kanske även enkätresultaten sett annorlunda ut för grupp 2 när det gäller deras inställning till det praktiska arbetet.

Även spridningen av grupp 1:s filmer kunde utvecklats. Endast projektets elever fick ta del av alla elevfilmer. Filmerna hade kunnat användas som undervisningsmaterial och goda exempel för yngre elever.

Även arbetet med de argumenterande texterna kunde ha utvecklats. De elever som inte lyckades lämna in sina argumenterande texter fick individuell handledning av såväl ämneslärare och speciallärare men lyckades trots det ej lämna in sina texter. I ett efterhandsperspektiv hade eleverna eventuellt kunnat redovisa muntligt med hjälp av stödstrukturer men då hade en bedömning av den skriftliga förmågan inte kunnat genomföras. Bedömningen av deras ämneskunskaper och deras argumentation genomfördes ändå genom den formativa, fortlöpande bedömningen.

Några av de slutsatser som går att dra av de båda projekten är att de flesta eleverna genom sina fördjupade kunskaper fått en ökad empati för människor i utsatthet samt att de anser att EU:s medlemsländer har ett gemensamt ansvar för flyktingar. Eleverna uttryckte också en känsla av att inte bara vara svensk medborgare utan även vara en EU-medborgare, en viktig fråga i en globaliserad värld.

6. Bilagor

Bilaga 1

Enkät 1, Flyktingkrisen över Medelhavet. Frågor innan genomfört projekt.

1. Vad vet du om flyktingproblematiken?
2. Vad anser du om att ta emot flyktingar inom EU?
3. Vad anser du om hur flyktingarna ska fördelas mellan EU:s länder?
4. Vad vet du om Sveriges mottagande och om hur många Sverige kommer ta emot?
5. Vad anser du om vårt projekt och att vi tar med förnödenheter? Bör det ingå i lägerskolan?
6. Beskriv hur du tror att ditt möte med båtflyktingarna på Kreta kommer att vara. Hur kommer de se ut? Hur kommer du att känna?

Bilaga 2

Enkät 1, EU-migranternas situation i Sverige. Frågor innan genomfört projekt.

1. Vad visste du om romerna och deras kultur innan vi började med projektet?
2. Vad vet du om tiggarpolitikerna i Sverige?
3. Vad anser du om EUs öppna gränser? Ska regeln gälla alla EU-medborgare oavsett sysselsättning?
4. Hur tycker du att EU ska hantera problemet med tiggare?
5. Vad anser du om Sveriges engagemang när det gäller romernas situation?
6. Vad anser du om vårt projekt och att vi delar ut mat? Ska det ingå i skolans arbete?
7. Beskriv hur du tror att ditt möte med de romska tiggarna i Orminge kommer att vara. Hur kommer de reagera? Hur kommer du att känna?

Bilaga 3

Enkät 2, Flyktingkrisen över Medelhavet. Frågor efter genomfört projekt.

1. Vad har du lärt dig om flyktingproblematiken under vårt projekt?
2. Vad anser du om att ta emot flyktingar inom EU?
3. Hur tycker du att flyktingar ska fördelas mellan EUs länder?
4. Vad anser du om vårt projekt, bör det ingå i lägerskolan eller i skolans arbete?
5. Hur tycker du att överlämningen av pengar och förnödenheter på Kreta gick? Hur kändes det för dig?

Bilaga 4

Enkät 2, EU-migranternas situation i Sverige. Frågor efter genomfört projekt.

1. Vad har du lärt dig om romernas situation under projektet?
2. Vad har du lärt dig om tiggarpolitikerna i Sverige under projektet?
3. Vad anser du om EU:s öppna gränser mellan länderna inom EU? Ska samma regler gälla alla EU-medborgare?
4. Hur tycker du att EU ska hantera problemet med tiggare?
5. Tycker du att Sverige har gjort vad man kan för tiggarna?
6. Vad tycker du om vårt ”matprojekt”? Vad har fungerat bra och vad har fungerat mindre bra?
7. Hur har det känts det för dig att lämna mat till tiggarna i Orminge centrum? Hur tror du att det känts för dem?

8. Referenser

- Alerby, E. & Bergmark, U. (2015). *Delaktighet för lärande*. Skolverket.
- Ekmark, K., Krohn, A. & Söderholm, E. (2014). *QR-koden som guide. En stadsvandring i Västra Orminge*. Skolporten. http://www.skolporten.se/app/uploads/2014/12/Udervisning_larande_nr16_2014.pdf (2016-08-14)
- Forslund Frykedal, K. (2008). *Elevers tillvägagångssätt vid grupparbete*. Linköpings universitet.
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning*. Natur & Kultur.
- Jönsson, A. (2010). *Lärande bedömning*. Gleerups.
- Olsson, J. (2015). *Dubbelt så många tiggande EU-migranter senaste året*. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/dubbelt-sa-manga-tiggande-eu-migranter-senaste-aret> (2016-04-09). SVT Nyheter.
- Pihlgren, A. (2012). *Demokratiska arbetsformer – värdegrundsarbete i skolan*. Studentlitteratur.
- Radiohjälpen (2016). *Tolv miljoner människor på flykt*. <http://www.svtplay.se/video/3205408/tolv-miljoner-manniskor-pa-flykt/tolv-miljoner-manniskor-pa-flykt-sasong-1-avsnitt-1> (2016-08-14)
- Rosling, H. (2015). Campus Stockholm. Göta Lejon. Föreläsning 2015-10-21.
- Skolverket (2010). *Morgondagens medborgare*. ICCS 2009: svenska 14-åringars kunskaper, värderingar och deltagande i internationell belysning. Fritzes förlag.
- Sverige för UNHCR (2016). *Flykten till Europa 2015*. <https://sverigeforunhcr.se/blogg/flykten-till-europa-2015> (2016-04-09)
- SVT (2015). *Fosterland*. <http://www.svtplay.se/fosterland> (2016-08-14)
- UNHCR (2016). Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean. http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php#_ga=1.172558819.1725002141.1456915396 (2016-04-09)
- UR skola (2013). Alltid fick man höra ”jävla zigenare”. <http://urskola.se/Produkter/177614-Alltid-fick-man-hora-javla-zigenare> (2016-08-14)
- William, D. (2013). *Att följa lärande*. Studentlitteratur.

